

ASPECTE PROCESUALE PRIVIND RECUZAREA EXPERTULUI JUDICIAR ÎN FAZA DE JUDECATĂ

Artiom PILAT,
doctorand,

asistent universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Prin ratificarea Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Republica Moldova și-a asumat o obligație pozitivă de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor care se află în jurisdicția sa.

Curtea Europeană a statuat în sensul că responsabilitatea unui stat pe temeiul Convenției poate să fie angajată pentru actele tuturor organelor, agenților sau funcționarilor săi, cu motivarea că, așa după cum se admite în general în dreptul internațional, nu interesează rangul acestora, pentru că actele persoanelor ce acționează în cadrul funcțiilor lor oficiale sunt, în orice caz, imputabile statului căruia ele aparțin, în special obligațiile care incumbă statelor pe temeiul Convenției pot să fie încălcate de persoane care exercită funcții oficiale ce le-au fost încredințate [4].

Dreptul la apărare a bănuیتului, învinuitului sau a inculpatului ca o parte inerentă a dreptului persoanei la un proces echitabil reprezintă totalitatea prerogativelor și a posibilităților pe care le au, potrivit legii, persoanele în vederea apărării intereselor lor. Atunci când persoana nu are posibilitatea de a-și prezenta probele și de a-și demonstra nevinovăția, ea nu poate utiliza toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea sa, așa cum garantează articolul 26 din Constituție [9].

Curtea Constituțională notează că o problemă distinctă în contextul asigurării dreptului la apărare al acuzatului ține de accesul acestuia la toate probele care au legătură cu dosarul pentru a-și realiza dreptul la apărare, însă în unele situații statul ar avea dreptul de a nu divulga unele elemente, garantând astfel respectarea altui drept fundamental, e.g., dreptul la viața privată. Ponderea drepturilor concurente se stabilește prin punerea lor în balanță de către instanțele de drept comun, în funcție de

circumstanțele fiecărui caz particular [7].

La fel, în cauza Bykov c. Rusiei, Curtea Europeană a menționat că pentru a se stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, este necesar să se determine dacă a fost respectat dreptul la apărare. În special, trebuie verificat dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune folosirii acestora. Totodată, trebuie să se ia în considerare calitatea probelor, inclusiv să se clarifice dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială credibilitatea sau exactitatea lor [1].

Cu privire la dreptul la recuzare a unor participanți la proces s-a expus Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Micallef c. Maltei. Conform legislației Maltei, nu este posibil de a cere recuzarea judecătorului dacă el este unchiul avocatului. Curtea consideră că problema unei pretense deficiențe în legislația relevantă care făcea imposibilă recuzarea unui judecător în baza faptului că avocatul care pledează în fața sa este nepotul acestuia sau că problema în litigiu are legătură cu conduita fratelui acestuia ridică probleme legate de administrarea echitabilă a justiției și, în consecință, reprezintă o problemă importantă de interes general [2].

Imparțialitatea expertului judiciar reprezintă un element-cheie al obiectivității concluziilor expertului judiciar. Cu privire la imparțialitatea expertului judiciar, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a expus în cauza Lind Eggertsdottir c. Islandei, reclamanta a depus plângere împotriva instituției medicale în privința acordării asistenței medicale necalitative. Plângerea depusă de către reclamantă era soluționată de către Agenția de expertiză judiciară islandeză, a cărei angajați erau și angajați în cadrul instituției medicale împotriva căreia era depusă plângerea. Curtea Europeană, examinând circumstanțele cauzei, a constatat încălcarea art. 6 din

Convenție, deoarece angajaților Agenției de expertiză judiciară li s-a pus în sarcină să evalueze profesionalismul colegilor săi [3].

De facto, informarea inculpatului cu privire la instituția expertizei și numele expertului judiciar oferă posibilitatea acestuia de a cere recuzarea acestuia.

Însă, pentru a cere recuzarea expertului judiciar, instanța de judecată trebuie să comunice părților date despre expertul judiciar care va efectua cercetarea. Dar nu este clar care informație despre expert judiciar va fi comunicată părților.

În acest sens, menționăm opinia autorului Ia. Paliashvili, care afirmă că nu este suficient ca părților să le fie adusă la cunoștință doar identitatea și competența expertului judiciar, dar și informația cu privire la locul de muncă al acestuia, funcția acestuia, gradul special, titlul științific, studiile [12, p. 73].

Necomunicarea părților a datelor despre expertul judiciar, ca urmare, a determinat efectuarea expertizei judiciare fonoscopice de către persoana care nici nu cunoaște limba vorbită în înregistrările audio dar în baza acestor înregistrări audio trebuia să identifice persoana. Prin urmare, în cauza Mirilashvili c. Federației Ruse, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că în faza de urmărire penală a fost dispusă efectuarea expertizei judiciare fonoscopice în comisie. Grupei, formate din trei experți judicari, i-a fost pusă la dispoziție mostrele vocii în limba rusă ale reclamantului. Experții au cercetat înregistrările audio în care au fost înregistrate discuții în limba georgiană. Doi din cei trei experți incluși în comisie, care nu cunoșteau limba georgiană au constatat că vocea îi aparține reclamantului, la rândul său, expertul judiciar, vorbitor de limba georgiană inclus în comisia de experți, a concluzionat că vocea nu îi aparține reclamantului.

Susținem părerea că instanța de judecată era obligată să comunice părților despre faptul că doi din cei trei experți judicari incluși în comisia de experți nu cunoșteau limba de comunicare după care a fost identificată persoana.

În practica judiciară națională, organele competente au comunicat părților informația despre expert judiciar în urma efectuării cercetării. În cauza penală 202008041, la 12 octombrie 2020, a fost dispusă expertiza medico-legală, în aceeași zi, apărătorul semnat procesul-verbal de notificare privind dispunerea expertizei medico-legale în sarcina

CML. În procesul-verbal, apărătorul, cât și bănuitul M.V. au solicitat punerea la dispoziția expertului a actelor medicale suplimentare cu caracter primar care au stat la baza Raportului de expertiză extrajudiciară nr. 202002P258 din 1 septembrie 2020, precum și numirea unui expert independent, conform art. 145 CPP, dar nu au primit nici un răspuns conform art. 246 CPP. Raportul de expertiză judiciară nr. 202002D1886 din 20 octombrie a fost adus la cunoștință părților la 6 noiembrie 2020, fiind perfectat și procesul-verbal corespunzător în care este indicat că părțile au dreptul să ceară recuzarea expertului (*post factum*) [11]. Deci, la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare în cauză nu fost asigurată respectarea drepturilor bănuितului – de a solicita punerea la dispoziția expertului, de a recuza expertul, de a propune un expert pentru efectuarea expertizei, în consecință fiind îngrădit iremediabil dreptul la apărare.

Normele de procedură penală precum și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar doar superficial creează o imagine a echității și transparenței procesului de dispunere a expertizei judiciare, dar analizând mai în detaliu aceste norme, au fost identificate o serie de neclarități care nu permit organelor competente să acționeze în spiritul transparenței și obiectivității procesului de cercetare cu aplicarea cunoștințelor speciale de către experți judicari.

Elementul-cheie în cazul informării părților despre dispunerea expertizei judiciare, pe care codul de procedură penală precum și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar l-a omis, constituie termenul când părțile la proces vor fi informate referitor la dispunerea expertizei judiciare. Într-un exemplu menționat supra, am constatat că părții apărării i s-a comunicat despre dreptul de recuzare după ce expertiza judiciară a fost deja realizată.

În acest sens, menționăm Decizia Curții Constituționale a României care reiterează că procesul penal implică desfășurarea unei activități compuse dintr-o succesiune de acte reglementate de legea de procedură penală, activitatea care impune ca, în disciplinarea actelor procesuale și procedurale, să se țină cont și de de timp [5]. De aceea, printre condițiile cerute de lege pentru ca un act procesual sau procedura să fie valabil, se numără și condiția privind timpul în care trebuie să fie realizat actul.

Astfel, intervalul de timp înăuntrul căruia sau până la care pot ori trebuie îndeplinite anumite activități sau acte în cadrul procesului penal trebuie fixat astfel încât procesul să păstreze în desfășurarea sa un ritm accelerat, fără însă să se împiedice aflarea adevărului sau respectarea drepturilor părților [6, p. 719].

Codul de procedură penală, în art. 145, indică doar faptul că organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată, în cazul în care dispune efectuarea expertizei judiciare, informează în scris părțile despre obiectul expertizei judiciare și întrebările la care trebuie să dea răspunsuri expertul și le explică părților că au dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare. La rândul său, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede că în cazul în care expertul judiciar sau expertii judiciari din componența comisiei nu sunt nominalizați în conținutul actului de dispunere a expertizei judiciare, conducătorul instituției publice de expertiză judiciară numește un expert anume sau o comisie de experți în sarcina cărora se pune efectuarea expertizei judiciare solicitate. Însă, dacă experții nu sunt menționați în actul de dispunere a expertizei judiciare, conducătorul instituției publice de expertiză judiciară are dreptul să delege șefilor subdiviziunilor de expertiză responsabilitatea de numire a expertului sau a comisiei de experți, iar șefii respectivi au obligația să numească, în termen de 2 zile lucrătoare, expertul sau comisia de experți în sarcina cărora se pune efectuarea expertizei dispuse [10].

Analizând prevederile menționate supra, nu este clar cum se va cere recuzarea expertului judiciar, dacă la momentul dispunerii expertizei judiciare însuși ordonatorul nu cunoaște cine va efectua expertiza judiciară, deoarece experții vor fi numiți numai după ce actul de dispunere a expertizei judiciare va parveni în instituția de expertiză judiciară.

În sesizarea Curții Constituționale nr. 21g, menționată anterior, părții apărării i-a fost comunicată informația despre expertul judiciar deja după ce expertiza judiciară a fost efectuată, astfel, a fost limitat dreptul de a cere recuzarea expertului judiciar la etapa dispunerii expertizei judiciare.

Conform reglementărilor legale, organele competente, la dispunerea expertizei judiciare, nu pot să cunoască cine va efectua cercetarea, expertul, la rândul său, deja va fi desemnat după ce materialele vor parveni la instituția de expertiză judiciară. Așadar, norma juridică prevăzută la art. 145 al CPP nu reglementează cum ordonatorul va informa părțile referitor la identitatea expertului dacă acesta nici nu cunoaște cine va efectua expertiza judiciară. Art. 145 posedă o marjă foarte mare de interpretare. În acest sens, menționăm că Curtea Constituțională a reținut că la elaborarea unui act normativ legiuitorul trebuie să respecte normele de tehnică legislativă pentru ca acestea să corespundă exigențelor de calitate. De asemenea, textul legislativ trebuie să corespundă principiului unității materiei legislative sau corelației între textele regulatorii, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul la reglementările existente, ce exclud interpretările contradictorii sau concurența între normele de drept aplicabile [8].

Referințe bibliografice

1. Cauza Bykov c. Federației Ruse. Hotărârea din 12.03.2009. (accesat la 19.11.2021). Disponibil la: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-91704>.
2. Cauza Micallef c. Maltei. Hotărârea din 15.10.2009. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122959> (vizitat la 19.11.2021).
3. Cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Islandei. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81432> (accesat la 21.11.2020).
4. Cauza Wille c. Lichtenstein. Hotărârea din 28.10.1999. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Wille%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-62920%22%5D%7D> (accesat la 18.11.2021).
5. Decizia Curții Constituționale a României nr. 336 din 30 aprilie 2015. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/168078> (accesat la 20.11.2021).
6. Dolea Igor. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Vol. II. Chișinău: Ed. „Cartea Juridică”, 2020.
7. Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 22 din 06.08.2020 privind excepția de neconstituțională.

- litate a unor prevederi ale art. 22616 alin. (11) din Codul Fiscal, adoptat prin Legea nr. 1163 din 24 aprilie 1997 (prezentarea informației fiscale către instanțele judecătorești și organele de urmărire penală ca mijloc de probă). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122834&lang=ro (accesat la 19.11.2021).
8. Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 26 din 27 septembrie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 142-XVI din 26 iunie 2008 cu privire la ipotecă. <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2627092016ro94ec9.pdf> (accesat la 19.11.2021).
 9. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a art. 1329 alin. (12) și alin. (15) din Codul de procedură penală. https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_31_2021_58g_2021_rou.pdf (accesat la 19.11.2021).
 10. Legea cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157- 162.
 11. Sesizarea nr. 21g privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 64, 66, 68 și 149 ale CPP prezentată în conformitate cu art. 135 din Constituție. <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2627092016ro-94ec9.pdf> Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/21g_2021.02.04.pdf
 12. Палиашвили А.Я. Экспертиза в суде по уголовным делам. Москва: Юрид. Лит., 1973.